

Základní informace k problematice palmového oleje

Foto © Petr Bambošek | sulasula.com

Intenzivní pěstování palmy olejné je v současnosti jednou z největších příčin úbytku tropických deštných lesů.

Do České republiky se každoročně doveze cca 30 000 tun palmového oleje. Jde možná o nejdůležitější příspěvek našeho státu k devastaci tropických pralesů, které jsou zdrojem největší biologické rozmanitosti planety a domovem milionů lidí.

Palmový olej

Palmový olej, vyráběný z palmy olejnice guinejské pocházející ze západní Afriky, se v posledních třiceti letech stal jedním z nejpoužívanějších produktů rostlinné výroby.

Je obsažen v asi polovině všech potravinářských výrobků (margaríny, tuky na smažení, majonézy, omáčky, bramborové hranolky, chipsy, sušenky, jemné pečivo, zmrzlina, čokoláda, ztužené rostlinné tuky, instantní polévky a mléka, cukrovinky, zmrzliny, výživy pro kojence), v kosmetice (šampony, krémy, pěny na holení a mýdlo), v krmivech pro zvířata, v průmyslových mazivech a v biopalivech.

Od 13. 12. 2014 je v platnosti Nařízení EU, na základě kterého je u potravin uvádění přesného druhu rostlinného oleje na etiketě povinné.

Palmové plantáže

Palmě olejné se daří mezi 10. rovnoběžkou severně a jižně od rovníku. V současné době se pěstuje na kontinentech Asie, Afriky i Jižní Ameriky, což je oblast, která je nejvíce pokryta deštnými pralesy.

Tento druh původně z tropické Afriky se v jihovýchodní Asii intenzivně pěstuje již 30 let. Zatímco v roce 1984 palmové plantáže čítaly 1 500 km² (polovina Libereckého kraje), dnes se odhaduje 150 tisíc km² plantáží (skoro dvě České republiky), kdy více než polovina vznikla na úkor pralesů. V posledních letech poptávka velice stoupá, a tak je k jejímu uspokojení potřeba stále více plantáží.

85 % celosvětové produkce palmového oleje zajišťují Indonésie a Malajsie. V roce 2013 činila celková produkce 56,2 milionů tun palmového oleje. Mezi největší producenty palmového oleje roku 2013 patří Indonésie, Malajsie, Thajsko, Kolumbie, Nigerie, Papua Nová Guinea a Ekvádor (v tomto pořadí).

Znečišťování prostředí

1 ha deštného pralesa je schopen zadržovat oproti 1 ha palmové plantáže 10 x víc uhlíku. Velké množství skleníkových plynů se uvolňuje z rašelinišť přeměněných na palmové plantáže. V půdě rašelinišť je uloženo velké množství uhlíku a metanu, které se uvolňují při kontaktu se vzduchem.

K dalšímu úniku skleníkových plynů dochází při vypalování lesů a rašelinišť. Po vysušení jsou rašeliniště velmi hořlavá, a když jsou zapálena, mohou hořet a znečišťovat ovzduší celé roky. Při produkci 1 t palmového oleje vylišovaného z plodů vypěstovaných na vysušeném rašeliništi se uvolní 15 až 70 t oxidu uhličitého, a to především v důsledku odlesnění a vysušení rašeliniště (studie S. Pageové, Leicester University, 2007). Biopaliva, která jsou vyprodukována z palmového oleje plodů vypěstovaných na vysušených rašeliništích, pak pro atmosféru představují mnohem větší zátěž než konvenční fosilní paliva.

V souvislosti s obrovskou poptávkou je potřeba stále většího množství palmového oleje, tudíž i větších ploch pro plantáže. Vzhledem k tomu, že palmový olej se dá pěstovat pouze v pásmu tropických lesů, dochází k masivnímu odlesňování napříč Jižní Amerikou, Afrikou i Asií. Úbytek deštných tropických lesů narušuje klimatickou rovnováhu, přicházíme o celé ekosystémy, o vzácná zvířata i rostliny. Je narušována struktura půd i zdroje podzemních vod a v souvislosti s používáním hnojiv, pesticidů a herbicidů i jejich čistota. Znečišťování na vlastní kůži pocítují místní obyvatelé, již jsou navíc vystavováni teroru velkých korporací, kterým v honbě za ziskem není nic svaté.

Ztráta druhová rozmanitost

Tropické lesy, ať už Indonésie, Malajsie, Afriky či Jižní Ameriky, jsou místem s mimořádně vysokou biologickou rozmanitostí. Vyskytuje se zde řada vzácných druhů, které žijí pouze zde a nikde jinde na světě. Při masivním odlesňování 80 % živočišných druhů v důsledku ztráty veškeré lesního prostředí i potravních řetězců vymírá. Mezi nejvzácnější takto ohrožené živočichy patří např. tygr sumaterský, levhart obláčkový, kočka rybářská a plochočelá, nosorožec sumaterský a bornejský "trpasličí" slon. Sloni jsou také často obětí pastí, které kladou zaměstnanci plantáží. Nejznámější obětí produkce palmového oleje jsou však orangutani – lidoopi, kteří s námi sdílí 97 % DNA

Olejozí sirtoci

Odhaduje se, že ročně umírá kvůli olejozí plantážím až 5000 orangutanů. Poslední odhad pro orangutana sumaterského je kolem 7300. Nejnovější odhady pro orangutana bornejského se pohybují mezi 45 000 – 69 000 jedinců (údaje z IUCN, r. 2004-2005).

Pokles populace (a to nejen kvůli palmovému oleji) se u orangutana bornejského uvádí o více než 50 % v průběhu posledních 60 let, u sumaterského o 80 % za posledních 75 let.

Nejen, že orangutani přicházejí o své domovy, jsou rovněž krutě pronásledováni pracovníky plantáží (časté jsou nálezy orangutanů k smrti ubitých dřevěnými fošnami a železnými tyčemi, rozsekaných mačetami, omráčených a pohřbených zaživa a také politých petrolejem a poté zapálených).

Zhruba každého osmého orangutana se podaří zachránit, většinou jsou to mláďata mladší tří let, nesou přiléhavé jméno „olejozí sirtoci“. Ze záchraných center se však orangutani nemají kam vrátit, jejich přirozené prostředí bylo přeměněno na palmové plantáže.

Sociální dopady

Obětí palmového byznysu se stávají rovněž místní lidé. Palmové plantáže jsou většinou zakládány na obecních či soukromých pozemcích bez souhlasu tradičních majitelů (tzv. záborů půdy).

Kupní či nájemní smlouvy často podepisují jednotliví místní úředníci, což otevírá široké možnosti korupce. Při zakládání plantáží proto pravidelně dochází k násilnému vyhánění původních vlastníků, nesouhlasících s odebráním půdy. Palmové společnosti, aby potlačily odpor původních majitelů, běžně spolupracují s vojáky. Součástí teroru je i zastrasování, mučení, vraždy a zatýkání.

Zdravotní dopady

Nadbytečná konzumace palmového oleje neblaze působí na naše zdraví. Palmový olej má hodně nezdravých mastných kyselin a málo těch prospěšných. Jeho konzumace podporuje poruchy imunity, a srdeční a cévní potíže. Rafinací vznikají látky vyvolávající rakovinu a genetická poškození.

www.stoppalmovemuoleji.cz

(cc) 2014-2016